

РОЗДІЛ II. УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Балахонова О.В., доктор економічних наук,
професор, професор кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут Університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1447-4560>
Вокалюк Б.В., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Менеджмент»
Вінницький інститут Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-30-10>

**ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ**

**WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF SMALL BUSINESS
ENTERPRISES**

Анотація. У статті досліджено методи підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу, які визначаються шляхами покращення ефективності фінансово-господарської діяльності. Наведено фактори підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу: соціально-економічні, технічні та організаційні. Запропоновано здійснювати моніторинг прибутку у процесі дослідження ефективності діяльності підприємств малого бізнесу. Рекомендовано залежно від умов та сфери виконання діяльності застосовувати загальнонаціональні (державні), галузеві, територіальні та внутрішньовиробничі шляхи підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу. Окреслено напрями використання внутрішніх та зовнішніх факторів підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу.

Ключові слова: ефект, ефективність, ефективність діяльності підприємства, оцінка результатів, підходи до оцінки.

Abstract. The article examines methods of increasing the efficiency of small business enterprises, which are determined by ways of improving the efficiency of financial and economic activity. The factors of increasing the efficiency of small business enterprises are given: socio-economic, technical and organizational. It is proposed to monitor profits in the process of researching the efficiency of small business enterprises. It is recommended, depending on the conditions and scope of activity, to use national (state), branch, territorial and intra-production ways of improving the efficiency of small business enterprises. Directions for using internal and external factors to improve the efficiency of small business enterprises are outlined.

Keywords: effect, effectiveness, efficiency of enterprise activity, assessment of results, approaches to assessment.

Постановка проблеми. Виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг) певного обсягу та заданого рівня якості, в обумовлені терміни є метою будь-якого підприємства малого бізнесу. Обсяги діяльності підприємства малого бізнесу формуються з урахуванням аналізу ринків збуту та визначенням необхідності у виробленій продукції. Крім того, при організації виробничо-господарської діяльності необхідно враховувати рівень її ефективності та можливості максимізації. Тому, оцінювати якість роботи підприємства слід, перш за все, за допомогою визначення економічної ефективності виробленої продукції (надання послуг).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу досліджувалися в працях М.В. Беднягіної, Н.В. Бекетова, І.В. Брянцевої, В.А. Гросул, Д.А. Демідова, О.Н. Зайцева, В.І. Захарченка, Є.В. Корчагіної, В.С. Криворотова, В.А. Либи, Н.Л. Любченко, Г.А. Мохонько, С.Н. Нікешина, А.Б. Олійника, І.Н. Омельченко, В.І. Рощина, М. Н. Рубцевої та інших.

Формування цілей. Метою статті є дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу є однією з актуальних проблем, успішне вирішення якої, надає величезних можливостей для подальшого розвитку економіки країни та підвищення рівня життя населення.

Методи підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу визначаються шляхами покращення ефективності фінансово-господарської діяльності. У випадках, коли підвищення якості продукції, впровадження новітньої техніки, передового досвіду, технічне переозброєння, реконструкція, впровадження нового механізму господарської діяльності впливають на результати роботи підприємств, слід як при плануванні, стимулюванні та оцінці діяльності підприємств, так і при економічному аналізі, повністю виявити та врахувати весь ефект, отриманий за рахунок даних факторів [1, 4, 7, 9, 17, 18, 20].

Фактори підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу при виконанні аналітичного дослідження показників ефективності за основними видами ресурсів, ми можемо розділити на соціально-економічні, технічні та організаційні. На їх основі досягається економія ресурсів, витрат і живої праці, підвищується конкурентоспроможність, а також якість продукції.

Найважливішими факторами, які підвищують ефективність діяльності підприємств малого бізнесу, виступають:

- прискорення науково-технічного прогресу;
- підвищення технічного рівня виробництва;
- перебудова структури економіки [2, 4, 5, 10, 11, 17, 21].

Дослідження ефективності підприємств малого бізнесу дуже важливе на всіх етапах планування діяльності, для цього використовуються різні підходи та ступінь деталізації.

Одним з основних методів дослідження ефективності діяльності підприємств малого бізнесу є моніторинг його прибутку. Види прибутку - це абсолютні показники ефективності діяльності підприємства, відображають факт отримання фінансового результату, не співвідносяться з обсягами ресурсів, витрачених на його отримання.

Пріоритетом даного методу являється:

- реконструкція та технічне переозброєння підприємств;
- прискорений розвиток, високотехнологічних і наукомістких галузей;
- вдосконалення розвитку диверсифікації, спеціалізації та кооперування, комбінування та територіальної організації будь-якого виробництва, вдосконалення організації виробництва та праці на підприємствах та в об'єднаннях;
- приватизація економіки, доведення до досконалості державного регулювання, господарського розрахунку та системи мотивації до праці [3, 4, 7, 10, 15, 17, 20].

Залежно від умов та сфери виконання діяльності застосовуються загальнонаціональні (державні), галузеві, територіальні та внутрішньовиробничі шляхи підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу.

В закордонних країнах застосовується поділ за даною класифікаційною ознакою шляхів підвищення ефективності діяльності на дві групи:

- внутрішньовиробничі;
- зовнішні [1, 4, 5, 9, 17, 20].

Тобто, це фактори, що впливають на зміну прибутку та контрольовані зі сторони підприємств малого бізнесу, та неконтрольовані фактори до яких підприємство може тільки підлаштуватися.

Друга група факторів - це конкретні ринкові умови, ціни на продукцію, сировину, матеріали, енергію, курси валют, банківський відсоток, систему держзамовлень, оподаткування, пільги з податків тощо.

Внутрішньовиробничі фактори більш вагомі та надають безпосередньо контрольований вплив на ефективність діяльності підприємства. Їх склад та зміст специфічні в рамках кожного підприємства малого бізнесу з урахуванням його спеціалізації, періоду функціонування, і навіть поставлених завдань. Дана група факторів може бути стандартизована і узагальнена для всіх підприємств [1, 4, 7, 9, 17, 18, 20].

Кількісна оцінка внутрішньовиробничих факторів здійснюється в рамках організаційного та технічного вдосконалення діяльності підприємств – зниження трудомісткості, збільшення продуктивності праці, зменшення матеріаломісткості та економія матеріальних ресурсів, економія від зниження витрат виробництва, приріст прибутку і рентабельності, приріст випуску продукції та виробничих потужностей, ефект (економічний) від реалізації певних нововведень, а також зменшення розмірів капітальних витрат та термінів реалізації нововведень.

Опрацювання теоретичного аспекту та методичних підходів у плануванні діяльності підприємств є основною умовою створення цілісного та ефективного господарського механізму, адаптації підприємств до умов регульованого ринку. Для цього необхідно визначити напрями використання внутрішніх та зовнішніх факторів підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу [2, 4, 5, 10, 11, 17, 21].

На ефективність діяльності підприємств малого бізнесу суттєвий вплив має ступінь розвитку автоматизації структури управління та інформаційні технології. І так за принципом ланцюгової реакції, дані структури викликають суттєві зміни в технічному рівні та продуктивності технологічного обладнання, формах та методах організації праці, кваліфікації та підготовки кадрів тощо.

Застосування у господарському процесі підприємств нових видів технічного обладнання має найбільший вплив на підвищення ефективності господарського процесу, а також інших видів діяльності підприємств малого бізнесу. Фондовіддача введеного в дію обладнання залежить як від його технічних характеристик (покоління випуску), так і від умов експлуатації: контролю поточного стану обладнання, своєчасного проведення ремонтних робіт, дотримання оптимальних термінів експлуатації, ступінь завантаження виробничих потужностей, час роботи (без перерв, за добу) тощо [3, 4, 7, 10, 15, 17, 20].

Вплив використання матеріальних цінностей та енергетичних ресурсів на ефективність діяльності підприємств малого бізнесу може бути оціненою позитивно, при умові зниження матеріаломісткості та зростанні матеріаловіддачі, забезпеченні енергоємності продукції (робіт, послуг), раціональної організації процесу управління матеріальними ресурсами та джерелами їх отримання, планування оптимального обсягу поставок та часу між поставками.

Ефективність результатів праці може бути оцінена за зовнішнім виглядом та якістю. При цьому, критерії повинні бути співвіднесені насамперед з корисністю, закладеною в продукті та ціною, яку потенційний покупець готовий заплатити за одиниці товару. Однак, цього не завжди достатньо, пропозиція продукції має з'явитися в потрібному місці в потрібний час, за ціною, що складається як із витрат ресурсів необхідних для виробництва продукції, так і відсотка винагороди за організацію та здійснення діяльності підприємства. Для цього апарат управління підприємства повинен відслідковувати бар'єри, що виникають на етапах виробництва та реалізації продукції і своєчасно їх усувати [1, 4, 5, 9, 17, 20].

Іншим джерелом, що визначає ефективність діяльності підприємств малого бізнесу є персонал - керівники, менеджери, фахівці, робітники.

Професійні якості співробітників, зростання продуктивності праці забезпечується за рахунок організації дієвого механізму мотивації та стимулювання праці на підприємстві, створенням дружньої обстановки в колективі, соціальній захищеності співробітників, іншими словами, зацікавленості керівництва у кожному працівнику [1, 4, 7, 9, 17, 18, 20].

Сприятлива атмосфера у трудовому колективі, дотримання норм та нормативів умов праці, раціональне делегування повноважень та відповідальності, свідчать про ефективність використання трудових ресурсів підприємства, забезпечуючи необхідний рівень спеціалізації та координації управлінських процесів, а, отже, найвищий рівень ефективності (продуктивності) будь-якої складної виробничо-господарської системи.

Трудомісткість виробництва, характерна для багатьох галузей, вона зобов'язує удосконалювати методи роботи для досягнення певного рівня ефективності діяльності. Даний напрямок бере за основу результати аналізу умов праці, атестації, кількості та напрямки підвищення кваліфікації спеціалістів, можливість використання досвіду управління трудовими ресурсами передових підприємств галузі [2, 4, 5, 10, 11, 17, 21].

Професійна компетентність, ділова етика та особисті взаємовідносини між працівниками у колективі формують стиль управління підприємством, який, у свою чергу, впливає на діяльність підприємства в цілому.

Аналіз фінансових результатів дуже важливий на всіх етапах планування, а також, у процесі досягнення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу. Для цього використовується дослідження рівня прибутковості на підприємстві. Види прибутку – це абсолютні показники ефективності діяльності підприємства, відображають факт отримання фінансового результату, мають співвідношення з обсягами ресурсів, витрачених на його отримання.

Науково-технічний прогрес був і залишається найважливішим фактором підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу, забезпечення високої його результативності. Донедавна результати науково-технічного прогресу впроваджували з урахуванням сформованих технологій виробництва, поетапно модернізуючи обладнання, встановлення нових програм з автоматизації функцій управління підрозділів тощо. Сучасне ринкове середовище вимагає кардинального перегляду, якісних перетворень, перехід до принципово нових технологій задля досягнення світового рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції; корінне переозброєння всіх галузей господарства на основі нових досягнень науки та техніки.

Найважливіші напрями науково-технічного прогресу є:

- широке освоєння прогресивних технологій;
- автоматизація виробництва;
- використання нових видів матеріалів [3, 4, 7, 10, 15, 17, 20].

На сьогоднішній день, для підвищення рівня ефективності діяльності підприємств малого бізнесу, тільки невелика кількість підприємств застосовує матеріальне стимулювання праці. Оскільки, для підприємств малого бізнесу метод матеріального стимулювання неможливий у довготривалому періоді, адже, без взаємопов'язання з його фінансовими результатами він не дасть бажаного позитивного ефекту. Але, без контролю коштів фондів оплати праці та матеріального стимулювання, та без створення гнучкої системи планування, підприємство не зможе своєчасно реагувати на зміни, та рано чи пізно потрапить у скрутне фінансове

становище. В даний час, у сучасній ринковій економіці керівництво підприємств повинно планувати господарську діяльність у довгостроковій перспективі, ретельно розраховувати обсяги надходження та витрачання коштів, у тому числі на розвиток виробництва (закупівлю нової техніки, освоєння та випуск нової продукції тощо) [1, 4, 5, 9, 17, 20].

В умовах сучасного розвитку виробництва стає актуальним вирішення таких проблем як комплексна автоматизація виробничого процесу та процесу управління та механізація, застосування новинок науково-технічного прогресу, використання прогресивних форм організації виробництва та праці, тобто тих проблем, які можуть уповільнити розвиток підприємства та стати перешкодою підвищення конкурентоспроможності продукції.

Фінанси є найбільш дефіцитним ресурсом підприємств на будь-якому етапі функціонування в умовах сучасної економіки. Тому, пошук фінансових ресурсів для застосування результатів науково-технічного прогресу необхідно здійснювати у всіх напрямках, визначаючи порядок етапів у стратегічному плані розвитку підприємства.

На сьогоднішній день існує дуже багато джерел фінансування результатів науково-технічного прогресу, але керівництву підприємства необхідно провести оцінку реальності їх застосування за певних умов функціонування та періоду часу.

Джерелами фінансування науково-технічного прогресу господарської діяльності підприємств є:

- власні кошти підприємств і, перш за все прибуток, що залишається в їх розпорядженні;
- кошти вищих організацій (для державних та комунальних підприємств), асоціацій, концернів, фінансово-промислових груп (для акціонерних, корпоративних підприємств, господарських товариств);
- вітчизняні інвестори;
- закордонні інвестори [1, 4, 7, 9, 17, 18, 20].

В сучасних умовах підприємства не завжди можуть виділити власні кошти на фінансування науково-технічного прогресу. Такі підприємства можуть визначати перспективними завдання досягнення певного рівня розвитку виробничого процесу за допомогою фінансування науково-технічного прогресу. Інші підприємства, здебільшого, галузі промисловості здійснюють рентабельну діяльність і можуть дозволити певні суми прибутку реінвестувати у технічне переозброєння свого виробництва.

Зовнішнім джерелом фінансування є інвестори, інвестиції яких мають економічне обґрунтування та чітке уявлення про віддачу коштів. При залученні коштів зовнішніх інвесторів визначаються два напрямки: зацікавленість виробника та інвестора, але, обидва спрямовані на кінцевий результат - максимізацію прибутку. Таким чином, надання позикових коштів інвестором, здійснюється під високий відсоток з урахуванням ризику функціонування вітчизняних підприємств, що ставить задалегідь не вигідне становище виробника та залежність від позикових коштів. Дана

ситуація, в першу чергу, повинна вирішуватися зі сторони держави, забезпечуючи привабливий інвестиційний клімат в країні.

Висновки. Таким чином, лише комплексне використання всієї системи перерахованих факторів може забезпечити відповідні темпи зростання ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств малого бізнесу. Показники ефективності діяльності підприємств дозволяють оцінити організацію та програму реалізації його діяльності, як в абсолютному, так і у відносному вираженні. А також, зробити порівняння у періодах, та з іншими суб'єктами господарювання з метою виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Балахонова О.В., Захарченко В.І., Величко М.Р. Оптимізація інвестиційного ризику з використанням інструменту його диверсифікації. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, 2019. Вип. 1/41. Т. 18. С.57-68.

2. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Блажчук А.О., Стець В.І. Методи управління інноваційними моделями на підприємствах. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації: Міжнародна науково-практична конференція здобувачів освіти та молодих вчених*, м. Вінниця, 23-24 листопада 2021 р. 2021. С. 323-325.

3. Балахонова О.В. Теорії конкуренції та практики визначення конкурентоспроможності в умовах безпекоорієнтованого розвитку. Колектив. моногр.; за ред. М.М.Меркулова. Ізмаїл-Одеса, : Фенікс, 2020. 196 с.

4. Балахонова О.В. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика. Колектив моногр., книга сьома / за ред. д.е.н, проф. Кузнєцова Е.А. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 340 с.

5. Балахонова О.В. Удосконалення підходів в дослідженнях саморозвитку виробничо-господарських систем. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, 2020. Вип. 3/46. Т. 20. С.146-159.

6. Балахонова О.В. Характер інноваційності сучасних економічних систем. *Науковий вісник Міжнародного гумані-тарного університету* : зб. наук. праць. 2020. Серія: Економіка і менеджмент Вип. 43. С.4-12.

7. Балахонова О.В. Аналіз підходів до вибору господарської системи сталого розвитку. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 6. С.4-13.

8. Балахонова О.В. Економічна політика країни в контексті бюджетних обмежень. *Матер. X міжнар. науково-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств»*. Одеса, Державний університет «Одеська політехніка». 2021. С.57-59.

9. Балахонова О.В., Мельниченко Д.О. Удосконалення системи управління персоналом в лікувально-профілактичній установі. *Матер. VIII міжнар. науково-практ. конф. «Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів під впливом нових викликів»* (9 квітня 2021) Одеса, 2021. С.55-59.

10. Балахонова О.В. Подвійність управлінського консультування: професійна діяльність і ділова активність. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління*: зб. наук. праць. 2018. Вип. 1/38. Т. 17. С.42-52.

11. Балахонова О.В. Сучасні тенденції в системі управлінської звітності в контексті євроінтеграційних процесів. *Матер. III міжнар. науково-практ. конф. «Фінансові та економічні аспекти підприємництва»* (12-13 грудня 2018). Ірпінь, 2018. С.113-115.

12. Балахонова О.В., Коломієць М.В. Ресурсна база сучасного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *«Економіка. Фінанси. Право»*. № 11/1. 2017. С.54-58.

13. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.

14. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцева О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-34-626.

15. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>.

16. Гріщенко І.В., Ковбій А.С., Рибчинський Б.В., Макогон Н.А. Забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації*: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020р. 2020. С. 351-353.

17. Гріщенко І.В., Приленська О. Стійкий розвиток підприємницького сектору економіки України на основі проектування інвестиційно-інноваційного потенціалу. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації*: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020р. 2020. С. 348-351.

18. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Завдання оцінки фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць*. Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021р. С. 74-77.

19. Гріщенко І.В. Методи оцінки поточного фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць*. Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021р. С. 77-80.

20. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П. Основні аспекти фінансового планування в системі фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. Вип. № 22/2020. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-14>.

21. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2020. Вип. 60. С. 30-34.

22. Балахонова О. В., Захарченко В. І. Обґрунтування побудови механізму управління інноваційним розвитком регіону. *Науковий журнал «Інноваційна економіка»*. 2016. №7-8 (64). С.86-89.

Балахонова О.В., доктор економічних наук,
професор, професор кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут Університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1447-4560>
Павлюк Б.Р., магістрант 2-го курсу підготовки,
спеціальність «Менеджмент»
Вінницький інститут Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-30-11>

МЕТОДИКА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

THE METHOD OF IMPROVING THE WORK ORGANIZATION PROCESS AT THE ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено методику підвищення рівня управління персоналом. Управління персоналом являється економічним процесом, який забезпечує розподіл, обмін та використання кількісних та якісних характеристик персоналу на підприємстві. Досліджено предметну галузь організації праці безпосередньо з працівниками на підприємстві. Наведено підготовчу стадію організації праці на підприємстві, її методи та завдання. Досліджено етапи реалізації завдань організації праці на підприємстві. Детально висвітлено процес організації праці на підприємстві. Запропоновано методику удосконалення процесу організації праці на підприємстві.

Ключові слова: управління персоналом, етапи управління персоналом, методи управління персоналом, підприємство.

Abstract. The article examines the method of increasing the level of personnel management. Personnel management is an economic process that ensures the distribution, exchange and use of quantitative and qualitative personnel characteristics at the enterprise. The subject branch of labor organization was studied directly with employees at the enterprise. The preparatory stage of labor organization at the enterprise, its methods and tasks are given. The stages of implementation of labor organization tasks at the enterprise were studied. The process of labor organization at the enterprise is covered in detail. A method of improving the process of labor organization at the enterprise is proposed.